

A szegények pedagógiája, 6. fejezet

Chris Caruso: Küzdelem a vízért a posztindusztriális¹ Detroitban – Esettanulmány a szervezésről

A Michigan állambeli Detroit és Highland Park az Egyesült Államokban zajló, a vízért folytatott küzdelem központjává vált. E városokban a víz ára országos szinten is kiemelkedő volt; 2001 óta évi 40-45 ezer családot kötöttek le a hálózatról. Ebben a fejezetben a vízszolgáltatás privatizációjának folyamatát vizsgáljuk a fordizmustól a rugalmas tőkefelhalmozás, illetve a „megfosztás általi felhalmozás” (Harvey 1990; 2003) irányába való elmozdulás kontextusában. Ezenkívül áttekintjük, hogy azok, akiket a legkomolyabban érint a vízlezárás, hogyan tudnak cselekvően jelen lenni a privatizáció elleni küzdelemben. A posztindusztriális Detroit egyike azoknak a városoknak, ahol országos szinten a legtöbb ingatlant árverezték el a tulajdonosok feje fölül, és a legtöbbben váltak munkanélkülivé. Az itt lejátszódott események előre jelezték a 2008-as válság után az egész USA-ra kiterjedő problémákat. A kis- és nagyvárosokat országszerte sújtó pénzügyi krízis jó ürügyként szolgált a megszorító intézkedések igazolására. Detroit tapasztalatait azért is fontos elemezni, mert ez segíthet megérteni a privatizáció folyamatát, a demokrácia lepusztulását, és az e tendenciákkal szemben felálló erők működését. Alább megvizsgálom, hogy a helyi csoportok hogyan reagáltak a krízisre: a legsúlyosabban érintettek körében végzett szervezkedéssel, szervezetépítéssel, illetve határozott felszólalással a demokrácia és az emberi jogok mellett.

A víz és a víz privatizációja

A víz 400 milliárd dolláros globális üzlet – ez az olajipar negyven százalékának felel meg, háromszor akkora, mint a gyógyszeripar, és gyors tempóban növekszik. A víz privatizációja az 1980-as években Latin-Amerikában és Kelet-Ázsiában kezdődött, majd a 90-es évek végén továbbterjedt Dél-Ázsiára és Afrikára, a 2000-es években pedig a nyugati világra is (Varghese 2007). A 2000-es évek elején a világ három legnagyobb vízcége a francia *Vivendi*, a német *RWE* és a francia *Suez* volt. A Fortune's Global 500-as, a világ ötszáz legnagyobb cégét felvonultató listáján az első százban szerepel a százharminc országban működő Suez és a több mint száz

¹ Posztindusztriális: az ipari korszak után következő, főképp a szolgáltatásokkal és az információ előállításával foglalkozó (társadalom). Forrás: Tolcsvai Nagy Gábor (2007) *Idegen szavak szótára*. Budapest: Osiris.

országban aktív Vivendi is. A két cég évente összesen több mint 70 milliárd dollár árbevételt termelt. 2003-ban az RWE árbevétele több mint 50 milliárd dollárra rúgott, miután a cég megszerezte a brit vízársas Thames Watert is (Public Citizen 2003). 2006-ban ugyanakkor az RWE bejelentette, hogy kivonul a globális vízpiacról (Varghese 2007).

A jelentős támogatás ellenére, amelyet a Világbanktól, a Nemzetközi Valutaalaptól és másoktól kaptak, a multinacionális vízvállalatok a fejlődő országokban indított projektjei pénzügyi és politikai nehézségek egész sorába ütköztek. A Suez vezetésével, amelynek saját állítása szerint célja volt a világ szegényeinek vízhez juttatása, a nemzetközi vízcégek elkezdtek kivonni befektetéseiket a fejlődő világból. A Suez 2003 januárjában jelentette be, hogy a jövőben a „leggyorsabb profitot termelő projekteket és szerződéseket” preferálják, elkerülik a hosszú távú befektetéseket, és a legbiztosabb európai és észak-amerikai piacokra koncentrálnak (Hall 2003b). Ezenkívül stratégiát is váltottak: amikor valahol egy befektetés tönkremegy, a cég szedi a sátorfáját. Amikor a Fülöp-szigeteken bekövetkezett valutaválság hátrányosan érintette befektetéseit, a Suez kilépett a Manilával kötött koncesszióból, majd 303 millió dollárra perelte az országot, hogy megtérítse veszteségeit (Hall 2003a).

Ahogy a multinacionális vízvállalatok kivonulnak a fejlődő világból, úgy terjeszkednek egyre agresszívebben az USA-ban és Európában: „Az Egyesült Államok vízszolgáltatásainak nyolcvanöt százaléka továbbra is köztulajdonban van. Ez vonzó célt jelent az olyan konglomerátumok számára, mint a Suez, a Vivendi és az RWE. Céljuk, hogy a következő tíz évben kontrollt szerezzenek az USA vízellátásának hetven százaléka felett” (Barlow–Clarke 2003). A Vivendi, a Suez és az RWE mind megszerzett magának egy-egy vezető amerikai vízcéget, név szerint a U.S. Filter, a United Water és az American Water Works vállalatokat. Az American Water Works megvásárlásával az RWE tulajdonába került az ország legnagyobb magán-vízszolgáltatója. Ezáltal az RWE ügyfeleinek száma 43 milliőről 56 millióra nőtt (Rothfeder 2001). A víz Amerikában 150 milliárd dolláros ipart jelent, és továbbra is növekszik (Varghese 2007).

A víz-ügy: Detroit és Highland Park esete

Detroit Michigan első, a középnyugati régió második, az USA tizennyolcadik legnagyobb városa. Egykor az ország negyedik legnagyobb települése volt, ám

népessége az 1960-as évek óta fogy. A 2000 és 2010 közötti évtizedben Detroit népessége, megdöbbentő módon, húsz százalékkal csökkent, ami New Orleans kivételével minden más amerikai nagyvárosénál komolyabb veszteséget jelentett. Detroitnak 2010-ben 713.777 lakosa volt, több mint nyolcvan százalékuk fekete (Seelye 2011). Ahogy a gyáripar romlásnak indult, Detroit nemcsak munkahelyek tömegeit, hanem adóbevételének jelentős részét is elvesztette. Amikor a Chrysler elhagyta Highland Park-ot (amely önálló közigazgatási egységet alkot Detroit határain belül), az ott élő lakosság 60 ezerről 16 ezerre csökkent (Public Citizen 2003). Detroit és Highland Park egymástól független vízszolgáltatási rendszerrel működnek, ám mindkét település rozoga infrastruktúrát örökölt, hatalmas fenntartási költségekkel, amelyeket jelenlegi adóbevételéből nem képes kigazdálkodni. A Detroithoz és a Highland Parkhoz hasonló, kényszerhelyzetbe került közösségek számára az egyik lehetséges megoldásnak a vízprivatizáció tűnik. A két településen korábbi vízipari tanácsadók kerültek a városi vízszolgáltatások élére. Ők agresszív megszorító intézkedéseket vezettek be, hogy megpuhítsák a lakosságot, elfogadtassák a privatizációt, és javítsák a közművek árbevételét, mielőtt aukcióra bocsátanák a cégeket.

Detroit

2001. július 1. és 2002. június 30. között a *Detroit Water and Sewage Department* (DWSD, a detroiti víz- és csatornaszolgáltató) 40.752 háztartásban kapcsolta ki a vízszolgáltatást a város területén (Lords 2003). 2001 óta minden évben 40 és 45 ezer között mozgott azon háztartások száma, ahol elzárták a vizet. A DWSD új vezetője korábban a Thames Waternél, az RWE egyik leányvállalatánál töltött be fontos pozíciót. Egy hónappal hivatala elfoglalása után felbérelt egy tanácsadó vállalatot, amely korábban Atlanta vízprivatizációjában is szerepet játszott. Emellett több mint tíz százalékkal emelte az árakat, és új, agresszív politikát indított az adósságok behajtása érdekében, amely fizetésektelenség esetén a szolgáltatás megszüntetésével fenyegetett. Annak ellenére, hogy a városnak fizetendő tartozások háromnegyedét cégek halmozták fel, az új vezető az egyéni behajtásra helyezte a hangsúlyt. A DWSD odáig ment, hogy lebetonozta az elzárt szelepek környékét, nehogy a lakosok vissza tudják kapcsolni vizüket (Michigan Welfare Rights Organization 2004).

Highland Park

Michigan állam 2001 júniusában vette gondnokság alá Highland Park-ot. John Engler kormányzó egy ügyvivőt bízott meg a város irányításával. A megválasztott polgármester és a városi tanács teljes mértékben elvesztette a költségvetés feletti irányítást. Highland Park ügyvivője, azaz vészhelyzeti pénzügyi menedzsere azonnali szigorú megszorító intézkedéseket vezetett be. „Bezárta a városházát. Bezárta a könyvtárat és a sportközpontot. Megtizedelte a munkaeerőt, sőt még ennél is tovább ment” (Angel 2002). Az ügyvivő pénzügyi okokra hivatkozva hónapokon keresztül nem adott engedélyt a városháza világításának visszakapcsolására, így akadályozva, hogy összeüljön a városi tanács. Bezárta a városban működő kerületi bíróságot. A közbiztonságért felelős hivatalnokok szerint fizetésüket azért csökkentette drasztikusan, hogy felszámolja szakszervezetüket (Angel 2002). Marian Kramer Highland Park-i lakos elmondta azt is, hogy a városban „már senki nem ellenőrzi a tűzcsapokat. Ha tűz üt ki, mindenki retteg. Egész háztömbök égnek le, mert nem működnek a tűzcsapok. A szomszédos városok tűzoltóságai sem hajlandók segíteni. Ki fizetné ki őket? Egyszerűen hagyják a várost égni” (interjú, Chris Caruso, 2007. január).

Amikor Highland Park vezetésében egy olyan ember is szerepet kapott, aki egy atlantai privatizációs tanácsadó cég korábbi alelnöke volt, a közszolgáltatások megszüntetése mellett a privatizáció is megkezdődött a városban. Ő egy korábbi alelnöktársát kérte fel a város vízszolgáltatásának irányítására. Ez az új hivatalnok radikálisan megemelte a vízdíjakat, a behajtással pedig egy alvállalkozót bízott meg, aki fegyvereseket küldött ki az emberek vízének kikapcsolására. Az új intézkedések közé tartozott az is, hogy a kifizetetlen vízszámlákat a háztartások befizetetlen ingatlanadóhoz csapták, így gyorsítva a kilakoltatások folyamatát. A város ezután elkezdte elzárni a vizet azoknál, akik nem tudták fizetni a számlákat. Bizonyos esetekben még gyerekeket is kiemeltek családjukból és nevelőszülőkhöz küldtek amiatt, hogy szüleik nem tudták kifizetni a vizet (Litowich 2004). Az új vízdíjak országos szinten is kiemelkedően magasak Highland Park-ban, így tehát nem meglepő, hogy a város háztartásainak majdnem felében kikapcsolták a vizet. Ezzel egyidőben a két fent említett hivatalnoknak a pénzügyi válságban szenvedő város évi 300 ezer dollárt fizetett ki.

A város ügyvivője 18 hónapon keresztül tárgyalt titokban a *Rotschild Wright Group* (RWG) nevű céggel Highland Park vízszolgáltatásának privatizációjáról. A

vízszolgáltató vezetésére kiírt pályázaton a többi jelentkező közül egyet sem vettek tekintetbe, pedig az RWG bevallotta, hogy nincs korábbi tapasztalata a városi vízszolgáltatások irányítása terén (Sweetwater Alliance 2004). Az RWG által Highland Parknak nyújtott árajánlat szerint a cég többmillió dolláros garantált profithoz jut, és amennyiben a szerződés a megállapodás szerinti tíz évnél hamarabb felbomlik, az RWG minden felmerülő költségét és elveszett profitját a városnak kellene megfizetnie (Sweetwater Alliance 2004). A szerződés szerint az RWG arra is engedélyt kapna, hogy a városi víztározóból vételezzon vizet eladásra szánt palackjainak megtöltéséhez. A közszolgáltatások ilyenfajta megnyirbálása és privatizációja arra a kapitalista logikával van összhangban, mely szerint azok, akiknek munkájára már nincs igény a tőkefelhalmozás folyamatában, „felesleges népeséget” alkotnak, amely nem érdemi meg az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférést (Glimore 2007).

A szervezkedés rövid története Detroitban

A 19. és 20. század folyamán az amerikai ipar nagyjából egyenletesen haladt a központosítás felé. Ahogy William Cronon (1991) Chicago esetében leírta, az olyan tényezők, mint a topográfia, a szállítási útvonalak elérése (beleértve a folyókat és a vasutat), illetve a nyersanyagok közelsége mind hozzájárultak ahhoz, hogy az USA ipara centralizálódjon. A termelési folyamatnak technika és szervezet tekintetében a 20. századra elért fejlettségi szintje – amelyet fordizmusnak is neveznek – szintén elősegítette, hogy az ipar óriási gyárakban koncentrálódjon, ahol rengetegen dolgoztak együtt a futószalag mellett. Detroit is ilyen „központi városnak” számított – a jelentős Detroit folyó mellett fekszik, a Nagy-tavak közelében. A 20. század közepére Detroit a globális kapitalizmus egyik központja lett, és a világ talán legkoncentráltabb és legfejlett ipari területe. A város ipari termelésének hatvan százalékát az autóipar tette ki (Sugrue 1996).

A detroiti River Rouge Plant üzemben a csúcson 85 ezer munkás dolgozott. Karl Marx érvelése szerint a nagyszámú munkás ehhez hasonló hatalmas gyárakban való összegyűjtése a munkaszervezés számára teremt kedvező feltételeket. A tőke I. kötetében Marx azt írja: „a centralizációval kéz a kézben jár [...] a munkásosztály forradalma. A munkásosztályé, amelynek mérete egyre nő, és amely épp a kapitalista termelési módnak köszönhetően egyre képzetesebb, összetartóbb és szervezettebb lesz” (1867/1990: 929). Talán nem meglepő, hogy Detroit adott otthont

azt ország egyik legerősebb szakszervezetének. A város harcias munkásmozgalmának alapját a gazdasági világválság alatt létrejött Munkanélküli Tanácsok jelentették. Ezek a szervezetek 1932–33 folyamán voltak a legerősebbek: meneteket, házfoglalásokat és egyéb megmozdulásokat is szerveztek az éhség és hajléktalanság leküzdésére. A Munkanélküli Tanácsok az éhség elleni küzdelem ügyét 1932-ben az autógyárosok elé vitték, majd „ebből a tömeges megmozdulásból nőtt ki a szervezett munkásság” (Baker 2010). 1937–38 telén az Autós Dolgozók Egyesült Szakszervezete (UAW) több mint száz detroiti cégnél tartott ülésstrájkot (Babson 1986). A válság és a II. világháború közti időszak jelentős előrelépést jelentett a szakszervezetek számára. A munkásmozgalmi szervezkedés érzékenyen érintette a termelést, hiszen sztrájkok segítségével igyekezett elérni a béremelést és a munkakörülmények javítását.

Detroit forradalmi szakszervezeti mozgalmi

Bár a Ford Motor Company az 1940-es évektől már alkalmazott afroamerikai lakosokat, a detroiti gyárakban egészen a II. világháborúhoz kapcsolódó munkaerőhiány fellépéséig nem foglalkoztattak nagy számban feketéket. Sok afroamerikai munkást elidegenített a szakszervezeti mozgalom konzervatív, fehér vezetése, és az 1960-as évekre „egy sokkal radikálisabb, fekete munkásosztálybeli aktivizmushullám indult el Detroitban. Csak pár héttel [Martin Luther] King meggyilkolása után a detroiti Chrysler gyár Dodge Main üzemének fekete munkásai a szakszervezet hozzájárulása nélkül léptek sztrájkba, tiltakozva az elnyomó munkakörülmények ellen” (Georgakas–Surkin 1998).

Ez a sztrájk vezetett a *Dodge-i Forradalmi Szakszervezeti Mozgalom* (DRUM) megalakulásához, és inspirált rengeteg egyéb forradalmi szakszervezeti mozgalmat is a detroiti autógyárak egész sorában. E gyárak munkásai alakították meg a *Forradalmi Fekete Munkások Ligáját* (LRBW) 1969 júniusában (*Finally We Got the News* 1970). Az LRBW vezetői közé tartozott General Baker is, aki a vízért folyó jelenlegi küzdelem egyik élharcosa: „Nem pártot, valódi szervezetet hoztunk létre, nem kötöttek bennünket a szakszervezeti szabályok. Engem azért rúgtak ki a gyárból, mert szakszervezeten kívüli sztrájkot vezettem. Ezután döntöttünk úgy, hogy az elbocsátásom körüli felháborodást a DRUM megalakításába csatornázzuk. [...] Mindig azt mondtuk: hadüzenetet küldtetek nekünk, de ez lesz az utolsó döntéseitek.

Mi fogjuk meghatározni [...] a tárgyalás feltételeit. Harcolni fogunk ellenetek, ahogy csak bírunk” (Baker 2010).

Ez a radikális szervezkedés erős gyökerekkel rendelkezett az 1940-es, 50-es évek detroiti fekete felszabadító mozgalmaiban is, többek között olyan szervezetekhez kötődően, mint a *Negro National Congress* (NNC), a *National Negro Labor Council* (NNLC), a *Local 600* és a *March on Washington Movement* (MOWM) (Theoharis–Woodard 2003; Kelly 1996; Dillard 2007).

A szociális jogok mozgalma

Az afroamerikai munkások szervezkedése mellett Detroitban a szociális jogokért való küzdelem is intenzív volt. A *Nemzeti Szociális Jogok Szervezete* (NWRO) azért harcolt az 1960-as, 70-es években, hogy nélkülöző nők és férfiak ezrei, különösen a színesbőrű lakosságból, jóléti szolgáltatásokhoz jussanak. Az NWRO-t többek között a polgárjogi mozgalom inspirálta, és igyekeztek választ adni a jóléti szolgáltatások disztribúciójának történetileg rasszista és diszkriminatív természetére. A szervezetet szegény, színesbőrű nők vezették, és legsikeresebb időszakában többszázezer tagot számlált (Nadasen 2004; West 1981). A 60-as évek második felében a *Detroiti Városi Szociális Jogok Szervezete* (DMWRO) egyike volt az ország öt legnagyobb hasonló szervezetének. Legjelentősebb eredménye, hogy jelentősen kibővítette a szociális ellátásra jogosultak listáját (Piven–Cloward 1979). A szociális jogokért való küzdelem Detroitban szorosan összekapcsolódott a szakszervezeti és más radikális munkásmozgalmi szervezkedésekkel, amelyek mind párhuzamosan zajlottak. A témáról jelentős mennyiségű tudományos munka is született (pl. Fine 2000; Goldberg 2010; Smith 2001; Thompson 2004; Ward 2006).

Detroit dezindusztrializációja²

Thomas Sugrue (1996) *The Origins of the Urban Crisis* [A városi krízis okai] című művében rámutat, hogy a dezindusztrializáció az autóiparban előbb ment végbe, mint a többi iparág területén. 1947 és 1963 között Detroitban 134 ezer gyári munkahely szűnt meg. A kommunikáció- és közlekedéstechnológia fejlődése, az ipari technológia átalakulása (beleértve az automatizációt), a regionális és nemzetközi

² Dezindusztrializáció: az ipar visszafejlesztése, az iparosítás leállítása és megszüntetése. Forrás: Tolcsvai Nagy Gábor (2007) *Idegen szavak szótára*. Budapest: Osiris.

verseny élénkülése és az ipar koncentrációja az olcsó munkaerővel bíró területeken, főleg délen, mind hozzájárult a munkahelyek számának csökkenéséhez.

A korábbi időszak, a fordizmus központosító törekvéseivel szemben ebben az új korszakban a rugalmas tőkefelhalmozás és az ipari decentralizáció vált dominánssá (Harvey 1990). A decentralizáció egyik célja az olcsóbb munkaerő megszerzése volt, a másik pedig azoknak a nagy szakszervezeteknek a kiiktatása, amelyek a Detroit-hoz hasonló, koncentrált iparral bíró városokban létrejöttek. A dezindustrializáció része volt az automatizáció is, amelyre a 40-es évek vége, 50-es évek eleje óta agresszíven törekedtek a detroiti autógyárosok, hogy újra megszerezzék az irányítást a munkafolyamatok felett.

Detroitban a fordizmus és centralizáció idején a fő ellentét a tőke és a munka között feszült, a küzdelem a termelés területén folyt, a fő szervezeti forma pedig a szakszervezet volt. Ahogy megindult a dezindustrializáció, illetve az ipar decentralizációja, és a gyárak egyre inkább az ország déli részére, majd tovább, a globális Dél felé vándoroltak, az osztályharc körülményei is átalakultak. A tőke elvándorlása és a megfosztás általi felhalmozás hatására a küzdelem újabb formákat öltött Detroitban és más dezindustrializált városokban is.

Privatizáció és megfosztás általi felhalmozás

David Harvey szerint a megfosztás általi felhalmozás a kapitalizmus egyik lehetséges válasza a krónikus túlhalmozás 1970-es évek óta tapasztalt krízisére. Ahogy a globális kapitalizmus lassan eléri földrajzi kiterjedése maximumát, a kapitalista országokban a köztulajdon maradványai is elkezdtek privatizálódni: „A privatizáció és a szabadpiac a neoliberális mozgalom mantrájává vált, ezzel összefüggésben pedig az állami politikák is célul tűzték ki a köztulajdon részeit magánkézbe szervezését. Az állam fennhatósága alatt álló köztulajdon akkor kerül ki a piacra, amikor a túlhalmozott tőke azt a legjobban tudja hasznosítani befektetéseivel, fejlesztéseivel vagy spekulációi érdekében” (Harvey 2003: 158).

Harvey a privatizációt a megfosztás általi felhalmozás egyik legfontosabb gyakorlataként írja le. A magánosítás a neoliberális gondolkodás kulcseleme, amelyet a Világbank és az IMF is komoly szakpolitikai támogatásban részesített. A közszolgáltatások – víz, áram, gáz, oktatás, egészségügy, utak és a többi – privatizációja világszerte terjedő jelenség. A neoliberális ideológia egyik központi tanusa szerint a magántőke hatékonyabban működik a helyi közszolgáltatásoknál.

Ugyanakkor az így feltételezett megspórolt összeg nem mindig válik kézzelfoghatóvá. Az önkormányzatok által a vízcégekkel kötött szerződések gyakran tartalmazznak pénzügyi garanciákat az utóbbiak javára (Barlow–Clarke 2002). Ezek a profitgaranciák az iparág bevett gyakorlatai közé tartoznak, és meglehetősen szigorúak, mivel a vízipar a fejlődő világból igyekszik fedezni felmerülő veszteségeit. Atlanta esetében, ahol a vízszolgáltatás 1999-ben került a Suez egyik leányvállalata, a United Water Resources kezébe, a város végül kevesebb mint a beígért összeg felét spórolta meg (Hall 2003a). Azóta az atlantai víz újra köztulajdonba került.

A társadalmi válasz

Arundhati Roy a következőképpen foglalja össze a privatizációt: „A termelékeny közvagyon az államtól magáncégekhez való átkerülése. [...] Ez a vagyon az embereké, akik az államra bízták azt. [...] E vagyon megkaparintása, áruvá tétele és magánkézbe játsása a megfosztás, kirablás olyan barbár aktusa, amelyre korábban nem volt példa a történelemben” (2001: 43, idézi Harvey 2003: 161).

A Highland Park-i és detroiti vízprivatizáció korai szakasza jó példa erre a barbár megfosztásra: magáncégek felfegyverzett biztonsági őrök zárták el a vizet a háztartásokban, betonozták le az elzárt szelepeket, szerezték meg az emberek otthonait – ezek mind a kényszerítés, a kifosztás aktusai. Ugyanakkor ezek a tettek nem maradtak válasz nélkül a közösség részéről. A DWSD azért kezdte el egyáltalán lebetonozni a szelepeket, mert a lakosság nem habozott saját kezébe venni a dolgokat, és visszakapcsolni a vizet a háztartásokba.

Az ellenállás vezetője – a fent bemutatott, a 60-as években indult Nemzeti Szociális Jogok Szervezetéből kinőtt – *Michigani Szociális Jogok Szervezete* (MWRO) lett. Az MWRO *Highland Park-i Emberi Jogi Koalíció* néven széleskörű összefogást szervezett. Különböző taktikákat dolgoztak ki, amelyek mind a város megfosztástól legsúlyosabban érintett, alacsony jövedelmű lakosainak megszervezését és egyesítését célozták, valamint igyekeztek feltárni az intézkedések társadalmi következményeit. Egyik tevékenységük a „vízügyi városházi megbeszélések” szervezése volt, ahova a lakosok elhozhatták vízszámláikat, és a helyi média képviselői előtt beszámolhattak a helyzetről. Az MWRO szervezte meg Lansing városában azt az eseményt is, melynek során számtalan helyi érintett lobbizott a kormányzó és az állami kongresszus előtt. Erőszakmentes polgári engedetlenségi akciókat szerveztek a vízszolgáltató épületei előtt. A demonstrációk

egyike a „Tüntess a demokrácia halála ellen és a Highland Park-i vízjogokért!” címet viselte.

Emberi jogok és demokrácia

A Highland Park-i Emberi Jogi Koalíció retorikája elsősorban a demokrácia leromlására és a mindenki számára létfontosságú közszolgáltatások privatizációjára reagált. Nyelvhasználatuk a „demokrácia halálára” és az emberi jogok hiányára fókuszált. A privatizációt végrehajtók számára mindig komoly politikai kockázatot jelent a demokratikus folyamatok hiánya – erre hivatkozva meggyőzően lehet érvelni amellet, hogy politikájuk erkölcstelen. Maureen Taylor, az MWRO társigazgatója szerint: „A vízhez, a túlélés feltételeihez való hozzáférésnek a demokrácia egyik legfontosabb alappillérenek kellene lennie. Amikor az emberek egy csoportját megfosztják az életben maradás képességétől, az egyértelmű hadüzenet a demokrácia ellen. A gyermekeinket, a túlélésünket támadják. Minden megválasztott vezetőnk, kilencven százalékuk, elfordítja a fejét. A fekete politikusok is hallgatnak. Ez a végső front. [...] Minden évben 40-45 ezer embert kapcsolnak le a vízről. [...] Ez rendkívüli mértékű emberi jogi sérelem” (interjú, Chris Caruso, 2007. január). Az emberi jogi nyelv erős fegyver az alapvető emberi igények, például a víz áruvá tételével szemben. Bár alkalmazása nem kockázatmentes, az emberi jogok nemzetközileg elismert keretrendszere hivatkozási alapot jelent az emberi igények kollektív kielégítéséhez, és egyébként különálló, egy-egy ügy köré szervezett küzdelmeket is képes lehet egyesíteni.

Az alulról induló mozgalmakban hosszú története van az emberi jogokra való hivatkozásnak. 1947-ben W. E. B. Du Bois és az NAACP (*Országos Szövetség a Színesbőrűek Felemelkedéséért*) voltak az elsők, akik az ENSZ Emberi Jogi Bizottságához fordultak az USA-ban történt gazdasági jogsértések kapcsán. Petíciójuk a következő címet viselte: „Felhívás a világhoz: Az Amerikai Egyesület Államokban élő fekete állampolgárok gazdasági jogainak megsértéséről és az ENSZ-től követelt jóvátételről” (Anderson 2003). Kevesebb mint húsz évvel később Malcolm X és Martin Luther King, Jr. szintén az emberi jogi keretrendszert kezdte használni (Malcolm X 1964/1990, King 1968). A Detroitban és Highland Parkban zajló küzdelmekhez hasonló törekvések az alulról induló emberi jogi diskurzust újítják meg annak érdekében, hogy szembe szálljanak a neoliberális megszorításokkal és privatizációval.

A közösség médiája

A vízprivatizáció ellenében felvonultatott különféle taktikák között központi helyet foglalt el az MWRO tagjai által vezetett heti betelefonálás műsor, amelyet a helyi kábeltévén és rádión lehetett követni. Ez volt a fő módja a legfrissebb információk terjesztésének és új emberek megszólításának. A kábeltévén futó műsorban 2007 januárjában egy betelefonáló arról beszélt, mennyire sértő és tiszteletlen az a mód, ahogy a város szegény lakosainak kilakoltatását végzi. Ahogy fogalmazott: „Megalázó és zavarba ejtő, hogy a polgármester szerint a kilakoltatott emberek személyes tárgyait a kukába kéne tenni. A gyerekek iskolai ruháit, az élelmiszereket, mindent... a kukába? Az lenne a feladatuk, hogy segítsenek, helyet adjanak, menedéket, ehelyett kukába teszik a személyes tárgyaikat.”

Az adást vezető Marian Kramer, az MWRO társigazgatója, aki az 1960-as évek óta részt vett a város szociális jogokért küzdő mozgalmában, azt válaszolta, hogy ezzel a méltánytalansággal szemben a közösségnek együtt, egymást támogatva kell fellépnie: „A közösség kötelessége lesz, mindannyiunk kötelessége, hogy elkezdjük megakadályozni a hasonló eseményeket. Őket nem érdekli, hogy nálunk kikapcsolják a vizet. Őket nem érdekli, ha utcára kerülünk. Muszáj, hogy minket viszont érdekeljen, kezdjük el az embereket visszaköltöztetni, a vizüket, áramukat visszakapcsolni! És tudtára kell adnunk ezeknek az figuráknak, hogy nem fogunk csak úgy kiterülni és meghalni.”

A szegények politikai cselekvőkészsége

2004. május 24-én és június 8-án a Highland Park-i városi tanács ellene szavazott az RWG javaslatának, hogy privatizálják a vízszolgáltatást. Sokkolta őket a hír, hogy a város ügyvivője titokban Highland Park vízének privatizációjáról tárgyalt a céggel. Az MWRO hozzájutott a szerződéstervezet egy példányához, majd elkezdett a városi tanács ülésein válaszokat követelni. Ahogy Marian Kramer elmagyarázta: „Volt itt egy magáncég, amely Highland Park városának teljes vízszolgáltatását szeretne volna kezébe venni. Ehhez közforrásokat vett volna igénybe, viszont a profit nyolcvan százalékát magánál tartotta volna, és csak húsz százalék került volna a városhoz. Mi azt mondtuk, nézzétek meg ezt a szemetet, nem is tudtok róla semmit. Újra és újra követeltük, hogy figyeljenek. Nem hagytuk, hogy más ügyekkel foglalkozzanak” (interjú, Chris Caruso, 2007. január).

Az ügyvivő ezután írt egy levelet az RWG-nek, amelyben közölte, hogy tíz éves szerződést kötne velük a városi vízszolgáltatás menedzselésére. Azt állította, hogy Highland Park pénzügyi helyzete miatt különleges felhatalmazása van erre, és hajlandó lett volna aláírni a szerződést a városi tanács kifejezett akarata ellenére. Az egyre növekvő helyi nyomás hatására a kormányzó végül leváltotta őt a helyi közösségből érkező megbízottal. Bár Highland Parkban még mindig nagyon magasak a vízdíjak, a privatizáció azonnali veszélye elhárult. Az MWRO szintén együttműködött a város polgármesterével és a városi tanáccsal, és benyújtott egy részletes alternatív tervet a város pénzügyi helyzetének rendezésére, amely a lakosok vízének elzárása helyett más megoldásokat tartalmazott.

Az MWRO Detroitban is a víz megfizethetlenségének problémájára fókuszált. Maureen Taylor számolt be róla, hogyan dolgozták ki a „Megfizethető Víz Tervet”: „Amikor az MWRO először kezdett tárgyalni a vízszolgáltatóval a vízdíjak újfajta konstrukciójáról, kapcsolatba léptünk általunk ismert jogászokkal. Részt vettünk néhány találkozón, hogy megalkossuk a nyelvet, amely rendszerszintű változást hozhat a vízdíjak kiszámításába. Több hónap után végül találtunk egy jogi szakértőt Bostonban, aki a megfizethető szolgáltatásokat célzó programok nyelvezetének kidolgozásával foglalkozott. Elküldtünk neki egy sereg jegyzetet, hogy mit szeretnénk, mi szerepeljen az anyagban, mi legyen az eredmény, ő pedig egészen kiváló csomagot rakott össze. Nagyon büszkék vagyunk erre a munkára. Kinyomtattuk több példányban, elvittük a városi tanács tagjainak, és a vízszolgáltatónak is. Mindenki alaposan átolvasta, és semmi kivetnivalót nem találtak benne” (interjú, Chris Caruso, 2007. január).

Az MWRO, amely szegény emberek szervezete, képes volt gyakorlatias szakpolitikai megoldást keresni a megfizethetetlen víz problémájára Detroitban. Megtalálták a megfelelő szakértőket, és olyan tervet dolgoztak ki, amely megállíthatta a vízelzárásokat. A DWSD és a városi tanács is áldását adta az MWRO tervére, de elutasította annak 2006. júliusra kitűzött bevezetését. A következő kihívás a város vezetőire való nyomásgyakorlás lett, hogy valóban meg tudjon valósulni a terv. A vízprivatizáció elleni detroiti harc megmutatta, milyen cselekvőkészséggel bírnak a szegények, amikor társadalmi változásokról van szó. Az ő megszervezésük vezető erővé vált a vízprivatizáció és a megszorító rendelkezések elleni harcban. Küzdelmükből mindannyian tanulhatunk.